

Raadsvoorstel

Onderwerp: Erfgoedvisie Erfgoed op Hogelandster wijze
Datum: 29 september 2021
Agendapunt: 7
Behandeling: Ter bespreking in raadsoverleg
Portefeuille-
houder(s): Wethouder E. Dijkhuis
Steller: Wessel Dijkstra w.dijkstra@hethogeland.nl
Zaaknummer: Z.HHL.036053

1. Samenvatting

Het Hogeland verdient een gedegen visie op erfgoed. In de dagelijkse monumentenzorg zorgen we voor een gedegen vergunningverlening en staan we in contact met monumenteigenaren. In het VTH-beleid heeft erfgoed een stevige basis, die we met de erfgoedvisie verder optimaliseren. Voor de omgevingswet moeten we nadenken over nieuwe vormen van advisering rondom erfgoed en ruimtelijke kwaliteit.

Naast de monumentenzorg willen we erfgoed in brede zin uitdragen en ondersteunen. Met behulp van onder meer een erfgoedkaart verbinden we erfgoed met cultuur, recreatie en toerisme. Zo borgen we erfgoed niet alleen in de dagelijkse vergunningverlening, maar zorgen we ook dat erfgoed gezien en beleefd wordt.

2. Gevraagd of voorgesteld besluit

De raad wordt gevraagd om de erfgoedvisie vast te stellen. Het gaat daarbij om twee onderdelen, namelijk a) behoud en b) beleving. In het kader van behoud zetten we in op een nog scherpere vergunningverlening en uitgebreid vooroverleg met initiatiefnemers. Het gaat daarbij niet alleen om erfgoed, maar ook om archeologie, ruimtelijke kwaliteit en landschap. Voor het tweede onderdeel, de beleving van erfgoed, is de visie de aanzet tot een erfgoedkaart, waarmee erfgoed ontsloten wordt en de gemeente een instrument heeft om erfgoed uit te dragen en aan de man te brengen. Voor de erfgoedkaart zelf maken we na het vaststellen van de erfgoedvisie een apart voorstel, met onder meer een participatietraject en begroting.

3. Inleiding

3.1 Aanleiding

Een historische dag: op 1 januari 2019 fuseerden de gemeenten Bedum, De Marne, Winsum en Eemsum tot gemeente Het Hogeland. In één klap ontstond een gemeente met een uitgestrekt cultuurlandschap, met een fors bestand aan onder meer gebouwd, groen en archeologisch erfgoed. Met zo'n 550 rijksmonumenten zijn we net zo'n grote monumentengemeente als bijvoorbeeld Deventer, Kampen en 's-Hertogenbosch. Landelijk gezien zitten we aan de top als het gaat om gemeenten met veel erfgoed. Dat schept ook de verplichting om dat uit te dragen. Naast de vele rijksmonumenten hebben we inmiddels een twintigtal gemeentelijke monumenten en ongeveer 1.600 karakteristieke gebouwen.

Erfgoed bepaalt hoe de omgeving wordt beleefd, bij zowel inwoners als bezoekers. We zijn er trots op, maar het staat ook onder druk. Krimp en de aardbevingsproblematiek stellen ons voor lastige vraagstukken. Hoe geven we erfgoed een nieuwe bestemming? Hoe balanceren we tussen behoud en vernieuwing? Hoe gaan we om met verduurzaming en monumentale gebouwen? Hoe laten we erfgoed bijdragen aan ruimtelijke kwaliteit? Hoe werkt nou eigenlijk

die archeologie? Hoe maken we een afweging bij plannen voor karakteristieke boerderijen? Herkennen we ons erfgoed nog, na er vele jaren middenin gezeten te hebben?

Om in al deze vraagstukken een toekomstbestendige koers uit te zetten, is een erfgoedvisie hard nodig. Niet alleen voor de dagelijkse monumentenzorg, maar ook voor erfgoed in brede zin. Hier liggen koppelkansen op het gebied van cultuur, toerisme en recreatie. Kunnen we bezienswaardigheden beter of slimmer verbinden aan overnachtingsmogelijkheden? Welke thema's kunnen we vertalen naar publiekscampagnes? Hoe zetten we social media in om erfgoed uit te dragen?

3.2 Bevoegdheid raad

De raad stelt beleid vast.

3.3 Wettelijk of beleidskader

De borging van monumenten en archeologie in de vergunningverlening is een wettelijke taak. In bestemmingsplannen zijn we wettelijk verplicht om cultuurhistorie op te nemen. Op dit moment zijn we al bezig om de archeologische beleidskaart te harmoniseren en te vernieuwen. Bovenop de wettelijke taken is het belangrijk om een toekomstvisie te ontwikkelen. Daarmee houden we overzicht over de hele gemeente en verbreden we onze blik.

3.4 Historische context

De vier voormalige gemeenten die samen Het Hogeland vormen, waren niet allemaal even ver op het gebied van erfgoed. De oude gemeenten Winsum en Eemsmond hadden bijvoorbeeld een erfgoednota, al of niet met een uitvoeringsprogramma. De Marne was nog bezig met de inbedding van archeologie in het bestemmingsplan. Binnen Het Hogeland bestaan dus lacunes in het erfgoedbeleid.

4. Beoogd resultaat (of effect)

De erfgoedvisie is – ook in het kader van de omgevingswet – de basis om de dagelijkse monumentenzorg een nog betere basis te geven. Op dit moment werken we al aan het optimaliseren van werkprocessen rondom gebouwd erfgoed en archeologie. We zijn scherper op indieningsvereisten zoals bouwhistorisch onderzoek en archeologisch vooronderzoek.

Verder is de visie het startpunt om erfgoed opnieuw te inventariseren, te waarderen en duurzaam te behouden. Daarin is de erfgoedkaart het belangrijkste instrument. Ook enkele van onze buurgemeenten zijn op dit moment bezig met een dergelijke kaart. De gemeente Groningen heeft al jaren een zeer gedegen cultuurhistorische waardenkaart.

Als de erfgoedkaart er eenmaal is, kan iedereen zien hoe waardevol onze omgeving is. De ambtelijke organisatie krijgt weer overzicht van het enorme, diverse erfgoedbestand. Initiatiefnemers zien op de erfgoedkaart hoe en waar ze plannen het beste kunnen vormgeven. Toeristen kunnen ontdekken waar beleving- en verblijfsmogelijkheden liggen. Op deze manier geven we erfgoed een duurzame plek in enkele grotere verbanden. Binnen het lokaal programmaplan *Kop op 't Hogeland* wordt erfgoed verbonden met cultuur, recreatie en toerisme. Als onderdeel van het programma *Toukomst* gaven inwoners van de Groningse gemeenten aan dat erfgoed een cruciale voorwaarde is in grote ruimtelijke ontwikkelingen, bijvoorbeeld bij zonneparken en windmolenparken. Kortom: erfgoed leeft en we houden het levend.

5. Toelichting

Met genoeg presenteren we de visie *Erfgoed op Hogelandster wijze*. Deze erfgoedvisie schetst in grote lijnen wat we hebben, welke taken, opgaven en kansen er liggen, en wat we

met ons erfgoed kunnen doen. *Erfgoed op Hogelandster wijze* is bedoeld als vertrekpunt voor een 'plus' op ons cultuurlandschap. We blijven onze mouwen opstropen als het gaat om de 'klassieke' monumentenzorg, maar dat niet alleen!

5.1 Argumenten/motivering

De borging van monumenten en archeologie in de vergunningverlening is een van onze wettelijke taken als het om erfgoed gaat. De wettelijke taken rondom erfgoed kunnen worden vergeleken met de restauratie van een pand. Daarmee is het bouwwerk hersteld, maar dan begint pas de instandhouding op de lange termijn. Daarom is het belangrijk om ook bovenop de wettelijke erfgoedtaken een goede toekomstvisie te ontwikkelen. Met deze visie zorgen we dat erfgoed ook op de lange termijn kan worden beleefd en in beeld wordt gebracht. Een gedegen erfgoedkaart speelt daarin de hoofdrol. Met de erfgoedkaart en daaraan gekoppelde programma's ontdekken we waar onze historische juwelen liggen, hoe we die uitdragen en met elkaar verbinden.

De kern van de erfgoedkaart is een drietrapsraket. Als eerste gaat het om het borgen van erfgoed. Voor zowel de gemeente als initiatiefnemers moet duidelijk zijn waar erfgoedwaarden liggen en hoe belangrijk deze zijn voor de ruimtelijke kwaliteit. Ten tweede staat beleving centraal. Als de borging eenmaal goed verloopt, zorgt onder meer een duurzame beleving en het uitdragen van erfgoed voor behoud op de lange termijn. Daarmee raken we aan de derde trap: koppelkansen. Door met een brede blik naar erfgoed te kijken, leggen we verbindingen met cultuur, toerisme en recreatie, maar ook met bijvoorbeeld de energietransitie, infrastructuur en ruimtelijke ontwikkelingen. Een project als de Hunsingosluis in Zoutkamp bevat zo'n koppelkans. De monumentale sluis krijgt een belangrijke plek in de ontwikkelingen rondom toerisme en waterhuishouding. Andersom maken de grote ontwikkelingen in Zoutkamp het mogelijk om erfgoed een impuls te geven, door middel van het restaureren en doorontwikkelen van de monumentale sluis.

5.2 Risico's

Het is mogelijk dat ontwikkelingen, zoals zonneparken of windmolens, niet goed passen in een waardevolle, historische omgeving. Als gemeente zullen we daarin goed afgewogen keuzes moeten maken. De erfgoedvisie en -kaart helpen om daar goed over na te denken. Ruimtelijke ontwikkelingen zijn van alle tijden, maar vragen een gedegen afweging.

6. Financiële aspecten en wijze van dekking

Voor het updaten en harmoniseren van de archeologische beleidskaart is reeds budget beschikbaar. Voor het verder uitbouwen van de erfgoedkaart is dat nog niet het geval. De Erfgoedvisie is dan ook de start van een traject om erfgoed duurzaam uit te dragen door middel van een erfgoedkaart en de bijbehorende koppelkansen. De nadere invulling van de erfgoedkaart en de begroting worden na vaststellen van de Erfgoedvisie uitgewerkt.

7. Inbreng belanghebbenden

Uiteraard is het zaak om inwoners, ondernemers en bezoekers te betrekken bij deze flinke uitdaging. In een tijd waarin fysieke ontmoetingen lastig zijn valt dat niet mee. Op de lange termijn – precies het perspectief van de erfgoedvisie – willen we weer volop kennis maken met een ieder die te maken krijgt met erfgoed. Daarbij is in het activiteitenprogramma van 2022 al een voorschot genomen op het bij elkaar brengen van een ieder die wil meedenken over de toekomst van erfgoed. Met behulp van onze communicatiekanalen nodigen we jong en oud uit om op een eigentijdse manier van gedachten te wisselen over erfgoed. Uiteraard horen daar ook de historische verenigingen en belangenorganisaties voor erfgoed, landschap en ruimte bij. Maar misschien nog belangrijker is het bevragen van de jongere generaties, zij die ons erfgoed hopelijk ook weer gaan doorgeven. Voor nu zien we in ieder geval de reacties vanuit de gemeenteraad met belangstelling tegemoet.

8. Vervolgtraject

8.1 Uitvoering

Voor het vervolgtraject wordt een concrete uitwerking gemaakt, eerst met behulp van de expertise op de beleidsvelden erfgoed, cultuur, recreatie en toerisme. Het opbouwen van de kaart en het organiseren van activiteiten en programma's daaromheen is een (nog niet nader uitgewerkt) meerjarenprogramma. In grote lijnen ziet de route naar de erfgoedkaart er als volgt uit:

- In kaart brengen waar lacunes zitten (zoals in de archeologische beleidskaart) en welke gegevens er al zijn
- Binnen en buiten de gemeentelijke organisatie (inclusief het gegevenshuis) inventariseren waar behoefte aan is
- Een eerste indeling maken (archeologie, gebouwd erfgoed, landschap, toerisme)
- Vorm geven aan de technische uitwerking
- De kaart analyseren en onderzoek waar koppelkansen liggen

8.2 Tijdsplan

Voor de archeologische beleidskaart is in ieder geval in 2021 budget, mede overgeheveld uit voorgaande jaren. Deze kaart staat, ook beleidsmatig gezien, het hoogst op de agenda. In 2022-2024 leggen we de inhoudelijke en technische basis voor de erfgoedkaart.

8.3 Communicatie

Aandacht besteden aan erfgoed is een doorlopend proces. Rondom Open Monumentendag 2020 is een serie vlogs gemaakt, waarin het Hogelandster erfgoed is uitgelicht. De Erfgoedvisie leent zich ook prima voor een wat meer officiële aankondiging in de vorm van een vlog. Uiteraard worden ook de pers en sociale media benaderd om de erfgoedvisie aan te kondigen en publiekelijk aandacht te geven.

Bijlage(n):

Raadsbesluit *Erfgoed op Hogelandster wijze*

Achterliggende documenten:

Visie *Erfgoed op Hogelandster wijze*

Uithuizen, 7 september 2021.

Burgemeester en wethouders van de gemeente Het Hogeland,

Gemeentesecretaris,

Burgemeester,

Paul van Vilsteren

Henk Jan Bolding